

Paulina Kamińska
(Uniwersytet Łódzki)

Obwieszczenie administracyjne o rzeczach znalezionych lub odebranych w świetle praktyki urzędniczej w Królestwie Polskim w latach 1816-1830

W Królestwie Polskim zarówno organy sądowe, jak i administracyjne zamieszczały na łamach dzienników urzędowych wojewódzkich¹ oraz gazet powszechnych² komunikaty w formie obwieszczeń. Były to zawiadomienia adresowane do ogółu mieszkańców, dotyczące najczęściej sprzedaży³, licytacji publicznych⁴, poboru podatków⁵, dzierżaw⁶. Obok spotykamy obwieszczenia o znalezieniu lub odebraniu rzeczy, które miały na celu poinformowanie zainteresowanych o możliwości odzyskania przedmiotów zgubionych, czy skradzionych. Odgrywały one rolę nie tylko przy ustalaniu właściciela, ale mogły stanowić istotny czynnik w procesie nabycia własności, w sytuacji, gdy wobec nieustalenia dotychczasowo-

¹ Np. *Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego*. Dzienniki urzędowe były wydawane na podstawie instrukcji ministrów spraw wewnętrznych i policji z 24 grudnia 1812 r.; S. Zawadzki, *Prawo cywilne obowiązujące w Królestwie Polskiem*, t. II, Warszawa 1861, s. 594. Zdaniem A. Okolskiego, dzienniki urzędowe można uważać za źródło poznania prawa administracyjnego. Wydawane były w Warszawie i innych miastach, a zamieszczano w nich oprócz aktów rządowych zawartych w Dzienniku Praw, także rozporządzenia, „które bądź z powodu miejscowego tylko znaczenia, bądź dlatego, iż były wydane przez niższe władze rządowe, na mocy służącego im prawa wydawania rozporządzeń, nie były zamieszczane w Dzienniku Praw”. A. Okolski, *Wykład prawa administracyjnego oraz prawa administracyjnego obowiązującego w Królestwie Polskiem*, t. I, Warszawa 1880, s. 46. Poza tym dzienniki wychodziły w miastach prowincjonalnych i publikowano w nich ogłoszenia pochodzące od organów sądowych, jak i administracyjnych; tamże, s. 48-49.

² Np. obwieszczenie o odebraniu rzeczy: Sądu Policji Poprawczej Wydziału Płockiego (*Gazeta Warszawska*, 1820, nr 95, s. 1647); Komisji Województwa Mazowieckiego (tamże, 1828, nr 282, s. 2906-2907); Urzędu Muncypalnego Miasta Stołecznego Warszawy (*Dziennik obwieszczeń rządowych i prywatnych dla Królestwa Polskiego*, 1828, nr 101, s. 313; *Dziennik Powszechny Krajowy*, 1829, nr 9, s. 33); Komory Cel I rządu Kolno (*Dziennik Powszechny Krajowy*, 1830, nr 179, s. 915); obwieszczenie o znalezieniu rzeczy: Urzędu Muncypalnego Miasta Stołecznego Warszawy (*Dziennik obwieszczeń rządowych i prywatnych dla Królestwa Polskiego*, 1827, nr 34, s. 61-62); Sądu Policji Poprawczej Wydziału Łęczyckiego (tamże, nr 137, s. 273); Sądu Policji Prostej Powiatu Gostyńskiego (*Gazeta Warszawska*, 1830, nr 95, s. 900).

³ Np. *Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego* [dalej: DUWM], 1816, nr 6, s. 72. O zamieszczaniu obwieszczeń o sprzedaży w dziennikach urzędowych, zob. – A. Okolski, *Uwagi nad prawem o przymusowym wywołaniu (dokończenie)*, *Przegląd Sądowy*, t. II, zeszyt 3, Warszawa 1869, s. 295-297.

⁴ Np. DUWM, 1817, nr 21, s. 244.

⁵ Np. DUWM, 1819, nr 165, s. 4046-4047.

⁶ Np. DUWM, 1825, nr 470, s. 195.

wego uprawnionego, prawo winno rozstrzygnąć o ukształtowaniu nowego prawa własności.

1. Regulacje prawne dotyczące rzeczy znalezionych i odebranych

Obowiązujący w Księstwie Warszawskim Kodeks Napoleona, podejmując problematykę rzeczy znalezionych, stanowił, że podlegają one unormowaniu ustaw szczególnych (art. 717)⁷, jednak takich w Księstwie nie wydano⁸.

Postępowanie w sprawie rzeczy znalezionych lub odebranych w województwie mazowieckim zostało unormowane przez zarządzenie Komisji Województwa Mazowieckiego z 1820 roku⁹. W jego wstępie jako uzasadnienie aktu podano:

Zważając, iż dotychczasowe postępowanie Władz Administracyjno-Policyjnych z rzeczami znalezionymi lub od podejrzaných osób odebranymi, więćcy rozpoznaniu Sądowemu iak Administracyjnemu ulega, biorąc oraz na uwagę, że Sądy Policyjne nie mają przepisów iak winni postępować z rzeczami znalezionymi, a sporowi cywilnemu nie ulegaiącemi; na fundamencie Reskryptu Kommissyji Rządowéy Spraw Wewnętrznych i Policji z dnia 16 października 1819 r. nr 1169/2938 postanowiła następujące wydać zarządzenie¹⁰.

Zarządzenie KWM dotyczące rzeczy znalezionych¹¹, odwoływało się do prawa powszechnego pruskiego, stosowanego na mocy dekretu królewskiego z 1809 roku¹². Od chwili wydania tego aktu, obwieszczenia o znalezieniu lub odebraniu rzeczy były wydawane na jego podstawie – np.:

Komisja Woiewództwa Mazowieckiego. Wskutek Rapportów Kommissarzy Obwodów Kujawskiego i Sochaczewskiego i stosownie do rozporządzenia swego z dnia

⁷ W świetle art. 717 KN: „Prawa do przedmiotów w morze wrzuconych, do przedmiotów przez morze wyrzuconych, jakiegokolwiek one były natury, do roślin i ziół rosnących na brzegach morskich, są urządzone również ustawami szczególnymi. Toż samo stosuje się do rzeczy zgubionych, których właściciel się nie zgłasza”; cytuję za S. Zawadzki, *Prawo cywilne obowiązujące w Królestwie Polskiem*, t. I, Warszawa 1860, s. 600. Ponadto art. 2279 KN dotyczył 3 letniego terminu przedawnienia ustanowionego względem rzeczy znalezionych lub skradzionych. Por. L. T., *Jak pojmuwać ustęp I art. 2279 K.C.?*, *Gazeta Sądowa Warszawska*, 1881, nr 44, s. 353-354.

⁸ A. Okolski, *Zasady prawa cywilnego obowiązującego w Królestwie Polskiem*, Warszawa 1885, s. 297. „We Francji od daty zaprowadzenia Kodeksu Cywilnego wydaną została w tym względzie tylko jedna ustawa z d. 31 Stycznia 1833 r. co do pieniędzy przesłanych pocztą, których adresat się nie zgłasza. W naszym zaś kraju w uzupełnieniu art. 717 Kod. Cyw. nie ogłoszono dotychczas żadnej ustawy. [...] pozostaje więc luka w Kodeksie, a w praktyce otwarta kwestya”; L. Taraszkiewicz, *Czyją własność stanowi rzecz znaleziona?*, *Gazeta Sądowa Warszawska*, 1882, nr 12, s. 91.

⁹ Zarządzenie Komisji Województwa Mazowieckiego z 7 lutego 1820 r. [dalej: zarządzenie KWM]; DUWM, 1820, nr 203, s. 7304-7311.

¹⁰ Zarządzenie KWM zawierało unormowania ogólne oraz przepisy szczegółowe w przedmiocie rzeczy: 1. odebranych od osób podejrzaných, 2. znalezionych w obrębie województwa mazowieckiego, 3. znalezionych w obwodzie stanisławowskim.

¹¹ Np. przepisy od § 12 do § 15 zarządzenia KWM.

¹² Dekret królewski z dnia 10 października 1809 r.; „Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego”, 1811, t. 2, nr 14, s. 84-96.

Zgodnie z przepisem § 12 zarządzenia KWM: „Kaźda rzecz znaleziona według Art. 19 prawa powszechnego Pruskiego Rozdziału II. części pierwszéy, Dekretem Królewskim z dnia 10. Października 1809 r. zapadłym, w przypadkach podobnych do stosowania się przyjętego, winna bydź oddana właścicielowi przez znalącę, iezeli się tenże zaraz po nią zgłasza.”

7 lutego r. b. w Dzienniku Wojewódzkim nr 203 umieszczonego, wiadomo czyni, mianowicie kogo dotyczy, iż znalezione zostały: w Obwodzie Kujawskim, Gminie Sokołowskiéy, klacz maści karéy, w Obwodzie Sochaczewskim, Mieście Łowiczu, koń gniady lat ośm stary i drugi koń myszaty lat dwanaście maiący. Wzywa zatem Właścicieli z nazwiska i miejsca zamieszkania niewiadomych, aby po odebranie znalezionych koni (...) zgłosili się, po upływniu bowiem tego czasu, zebrać się miane za nie pieniądze według § 19 powyższego zarządzenia rozdysponowane będą. W Warszawie dnia 4 Mca Grudnia 1820 r.¹³

1.1. Przepisy wykonawcze dotyczące rzeczy odebranych

Zgodnie z § 1 zarządzenia KWM:

Gdy podejrzanym o występki, według konstytucyi i Postanowienia Xięcia Namiestnika Królewskiego z dnia 17 grudnia 1816 r. jeżeli nie natychmiast, to naydalej w trzech dniach po przyaresztowaniu Sądowi właściwemu dostawiony być winien; przeto i rzecz iakabądźkolwiek przy nim dostrzeżona, Sądowi temuż oddaną być ma.

Co do zasady rzeczy odebrane od osoby podejrzaney o występki, miały być oddawane do właściwego sądu.

Na mocy art. 16 dekretu królewskiego z 26 lipca 1810 r., burmistrza w mieście i wójta w gminie, uważano za sędziów policyjnych. Sądziłi oni w sprawach o wykroczenia policyjne popełnione w obrębie gminy, w których wartość rzeczy nie przekraczała 30 złotych polskich i które nie zostały przekazane do właściwości sądów pokoju¹⁴.

Wójt lub burmistrz zatrzymawszy osobę podejrzaną, obowiązany był do „bezwłocznego spisania wyvodu słownego” w obecności dwóch wiarygodnych świadków¹⁵. Jeżeli zatrzymany nie udowodnił prawa własności znalezionej przy nim rzeczy, wójt lub burmistrz wydawał wyrok, ogłaszał o odebranej rzeczy przez dziennik wojewódzki oraz wyznaczał 30 dniowy termin przewidziany do zgłoszenia się przez właściciela¹⁶. Rzecz odebraną ulegającą zepsuciu lub której utrzymanie wiązało się z wysokimi kosztami, należało sprzedać przez publiczną licytację. Inne rzeczy mogły być zachowane do wyznaczonego terminu, zaś po jego upływie również należało je sprzedać w drodze licytacji¹⁷. Pieniądze zebrane ze sprzedaży, do których właściciel nie zgłosił się w wyznaczonym czasie, przysądzano na rzecz Skarbu Królestwa. Kontrolę nad uzyskanym przychodem sprawował komisarz obwodu¹⁸.

¹³ DUWM, 1820, nr 250, s. 8085-8086. Praktyka występująca w następnych latach nie zmieniła się - np. tamże, 1821, nr 263, s. 8307-8308; tamże, 1825, nr 462, s. 11; tamże, 1830, nr 727, s. 107.

¹⁴ „Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego”, 1811, t. 2, nr 20, s. 299-300.

¹⁵ Wójt lub burmistrz zapisywał takie informacje, jak: 1. przez kogo, kiedy i gdzie osoba została zatrzymana oraz jakie znaleziono przy niej rzeczy, 2. imię i nazwisko osoby zatrzymanej, stałe miejsce jej zamieszkania, czym się zajmowała, kiedy, gdzie i w jaki sposób weszła w posiadanie znalezionych przy niej rzeczy, 3. wyszczególnienie przedmiotów oraz ich wartość ustalona po oszacowaniu; § 3 zarządzenia KWM. Jeżeli osoba zatrzymana zbiegła, wówczas zamieszczano wzmiankę o tym zdarzeniu; § 4 zarządzenia KWM.

¹⁶ § 5 zarządzenia KWM.

¹⁷ § 6 zarządzenia KWM.

¹⁸ „Dochodu takowego kontrola zaparaffowana, zfoliowana, przez Kommissarza Obwodu poświadczona i pieczęcią Urzę. opatrzona, zaprowadzoną będzie według rubryk następujących: 1) Numer bieżący.

Przedmioty odebrane o wartości powyżej 30 złotych polskich, wójt lub burmistrz po spisaniu protokołu, odsyłał do Sądu Policji Prostej właściwego powiatu¹⁹.

1.2. Przepisy wykonawcze w przedmiocie rzeczy znalezionych

Procedura z rzeczami znalezionymi w województwie mazowieckim została uregulowana odmiennie od wyżej opisanego postępowania z rzeczami odebranymi. Znalazca rzeczy, których właściciel nie był znany, miał obowiązek powiadomić o nich natychmiast zwierzchność miejscową (wójta gminy lub burmistrza) oraz podać miejsce i sposób, w jaki wszedł w ich posiadanie²⁰.

Wójt lub burmistrz sporządzał opis rzeczy znalezionej oraz podawał jej wartość ustaloną wskutek oszacowania²¹. Jeżeli właściciel nie zgłosił się w terminie 8 dni od znalezienia rzeczy, wówczas należało go wezwać przez dzienniki urzędowe i gazety²². Termin do zgłoszenia się przez właściciela, wynosił: 3 miesiące (w stosunku do przedmiotów o wartości od 30 do 1200 złotych polskich)²³ oraz 6 miesięcy (przy wartości powyżej 1200 złotych polskich)²⁴.

2) Dziennika podawczego. 3) Imię i Nazwisko osoby od której rzecz odebrana. 4) Data odebrania rzeczy. 5) Wyszczególnienie miéysca, w którym rzecz odebrano. 6) Wyszczególnienie rzeczy odebranych. 7) Po oszacowaniu wartość ich wynosiła Zł. pols.: gr. 8) Sprzedano przez licytacją za Zł. pols.: gr. 9) Po upłynionym bezskutecznym terminie do zgłoszenia się Właścicielowi oznaczonym, dochód przysądzonej został na rzecz Rządu. 10) Data Dekretu przysądzającego”; § 7 zarządzenia KWM. Ponadto przepis § 8 zarządzenia KWM przewidywał następujące obowiązki wójtów i burmistrzów: „obowiązani zostają Wóyci i Burmistrze stosownie do Postanowienia Xięcia Namiestnika Królewskiego z dnia 17 grudnia 1816 r. [...], podawać wyciągi w rubrykach iak wyżéy co Miesiąc Kommissarzowi Obwodu, a ten co Kwartał Kommissy Woiewódzkiéy; przesyłający takowe wyciągi Wóyci i Burmistrze, winni zaraz dołączać do nich zebrane pieniądze, które przed odesłaniem onych Kommissy Woiewódzkiéy, za upoważnieniem Kommiss. Obwodu, do Kassy Obwodowéy ad depositum wnoszone bydź maią. Gdyby zaś w upłynionym Miesiącu żadnego wpływu z tego źródła nie było, raport o tém złożyć należy.”

¹⁹ § 9 zarządzenia KWM.

²⁰ § 12 zarządzenia KWM.

²¹ § 13 zarządzenia KWM. Rzeczy nie ulegające zepsuciu i których utrzymanie nie było kosztowne, można było oddać pod dozór wójta lub burmistrza; tamże. W przypadku, gdy znaleziono bydło, istniała możliwość pozostawienia go u znalazcy, jeżeli spełniał następujące wymogi: musiał być gospodarzem rolnikiem, posiadać „pewną odpowiedzialność” oraz nie chciał go sobie przywłaszczyć – na mocy przepisu § 14 zarządzenia KWM. Natomiast rzeczy, które ulegały zepsuciu lub z których utrzymaniem wiązały się duże koszty, po oszacowaniu sprzedawano w trybie licytacji. Zebrane pieniądze po zaspokojeniu kosztów składano do depozytu zwierzchności miejscowej, zgodnie z § 15 zarządzenia KWM. Koszta, które należało pokryć obejmowały: a) „[...] utrzymywanie rzeczy które z swéy natury wydatków wymaga, po odtrąceniu iednakże korzyści iakie z niéy utrzymuicy mieć może, b) Koszta druku Obwieszczeń w § 17 zastrzeżonych”; § 16 zarządzenia KWM.

²² § 17 zarządzenia KWM.

²³ Przy czym obwieszczenie podawano po trzy razy do druku; § 18 zarządzenia KWM.

²⁴ Obwieszczenie przekazywano wówczas do dzienników i gazet po 6 razy. Wyjątkowo, jeżeli powzięta została wiadomość, że rzecz została utracona przez cudzoziemca, wtedy wyznaczano termin roczny; tamże. Inną regulację w tym przedmiocie zawierały przepisy o rzeczach znalezionych w obwodzie stanisławowskim. Mianowicie, w przypadku rzeczy znalezionej o wartości do 30 złotych polskich, wójt lub burmistrz miał postarać się, aby ogłoszono o niej ludności po dwa razy w kościele parafialnym w dni świąteczne (§ 25 zarządzenia KWM). Jeżeli w ciągu 3 miesięcy od ogłoszenia właściciel się nie znalazł, wtedy wspomniany wyżej urzędnik przysądzał rzecz znalazcy (§ 26 zarządzenia KWM). Natomiast, gdy rzecz znaleziona była wartości powyżej 30 złotych polskich, obwieszczenie należało podać do pism publicznych po 3 razy oraz wyznaczyć właścicielowi roczny termin do jej odebrania (§ 28 zarządzenia KWM).

Po bezskutecznym upływie terminu podanego w obwieszczeniu, wójt lub burmistrz kompletował dowody ogłoszenia i przystępował do urzędowego przysądzenia rzeczy. Mógł on przysądzić ją w całości znalazcy (gdy wartość nie przekraczała 600 złotych polskich) albo jej „połowę dla znalazcy a drugą na rzecz szpitali” (w przypadku przedmiotu o większej wartości)²⁵.

Jeżeli właściciela udało się odnaleźć, zwracano mu rzecz w naturze lub pieniądze uzyskane z jej sprzedaży. Miał on wówczas pokryć koszty utrzymania rzeczy, druku obwieszczeń oraz zapłacić dziesiątą część jej wartości na rzecz znalazcy²⁶.

Szczególne uregulowanie przewidziano dla znalezionych pieniędzy i skarbu. Zgodnie z przepisem § 40 zarządzenia KWM:

Wójt lub burmistrz obowiązany jest z donoszącego o znalezionym Skarbie wyprowadzić śledztwo, pociągnąć niemnięty do sprawdzenia jego zeznania osoby, przy znalezieniu Skarbu obecne. W tym protokole opisać dokładnie należy, gatunek Skarbu, jego wartość przez znawców oszacowaną; gdyby zaś znalezione były pieniądze, ich ilość i gatunek monety, tudzież miéysce w którym znalezione zostały. Protokół takowy wraz ze Skarbem lub pieniędzmi znalezionymi, przy stosownym raporcie Kommissyji Woiewódzkiej przez Kommissarza Obwodu właściwego przesłany bydz ma. Zkąd znalazca nagrodę prawem zapewnioną otrzyma²⁷.

2. Obwieszczenia o znalezieniu lub odebraniu rzeczy w świetle „Dzienników Urzędowych Województwa Mazowieckiego” z lat 1816-1830²⁸

Rozwijająca się w okresie Królestwa Polskiego praktyka przekonuje, że obwieszczenia o znalezieniu lub odebraniu rzeczy występowały w dziennikach urzędowych wojewódzkich bardzo często²⁹. Obserwujemy je zasadniczo w co drugim numerze DUWM³⁰. Z uwagi na dużą liczbę źródeł, omówione zostaną obwieszczenia na

²⁵ Znalazca, któremu przysądzono rzecz obowiązany był pokryć koszty druku obwieszczeń; § 19 zarządzenia KWM.

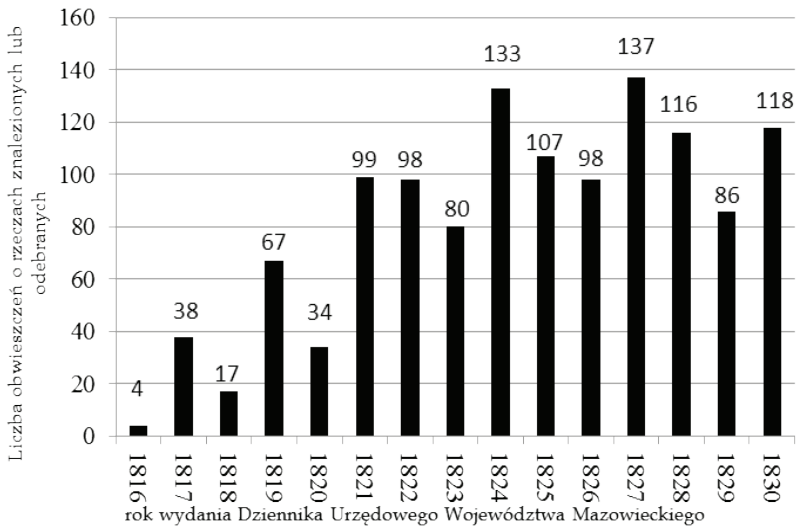
²⁶ § 20 zarządzenia KWM.

²⁷ Do znalezionych pieniędzy stosowano art. 716 Kodeksu Napoleona (zgodnie z § 37 zarządzenia KWM), który regulował nabycie własności skarbu: „Własność skarbu należy do tego, kto znajdzie go w swym własnym gruncie; jeżeli skarb znaleziony będzie w cudzym gruncie, należy w połowie do tego, kto go odkrył, a w drugiej połowie do właściciela gruntu. Skarb jest to każda rzecz ukryta lub zakopana, której własności nikt nie może usprawiedliwić i która odkryta została jedynie w skutek prostego trafu”; cytuję za S. Zawadzki, *Prawo cywilne obowiązujące w Królestwie Polskiem*, t. I, Warszawa 1860, s. 599-600.

²⁸ Zbadane zostały „Dzienniki Urzędowe Województwa Mazowieckiego” z lat 1816-1830, dostępne w Archiwum Państwowym w Łodzi [dalej: APŁ] i Archiwum Państwowym w Warszawie [dalej: APW]. DUWM z 1816 r. udostępniony w APŁ zaczął wychodzić dopiero od 18 listopada 1816 r., w związku z tym nie jest on dobrym przykładem, aby pokazać rzeczywistą liczbę obwieszczeń o znalezieniu lub odebraniu rzeczy, wydanych w 1816 r. Z DUWM z 1818 r. zachowały się jedynie nr 78-110 (dziennik udostępniony w APW, niedostępny w APŁ).

²⁹ Por. także Z. Stankiewicz, *Historia Państwa i Prawa Polski*, pod red. J. Bardacha, t. III, Warszawa 1981, s. 238-239.

³⁰ Przykładowo na 53 numery DUWM z 1819 r., obwieszczenia o znalezieniu lub odebraniu rzeczy były zamieszczone w 36 numerach: nr 144 – 1 administracyjne; nr 145 – 1 sądowe; nr 146 – 0; nr 147 – 5 administracyjnych, 3 sądowe; nr 148 – 1 administracyjne; nr 149 – 1 administracyjne; nr 150 – 1 administracyjne; nr 151 – 1 administracyjne; nr 152 – 1 administracyjne; nr 153 – 1 administracyjne; nr 154 – 1 sądowe, nr 155 – 0; nr 156 – 0; nr 157 – 2 administracyjne; nr 158 – 0; nr 159 – 1 administracyjne; nr 160 – 0; nr 161 – 2 administracyjne; nr 162 – 0; nr 163 – 1 administracyjne; nr 164 – 0; nr 165 – 1 administracyjne, 2 sądowe; nr 166 – 1 sądowe; nr

przykładzie DUWM z lat 1816–1830. W latach 1816–1820³¹ władze administracyjne i sądowe zamieszczały niezbyt dużo ogłoszeń o rzeczach znalezionych lub odebranych. Od 1821 roku obserwujemy wyraźny wzrost liczby ich publikacji. Liczbę obwieszczeń drukowanych w DUWM w poszczególnych latach przedstawia powyższy wykres³².

Obwieszczenia pochodziły m.in. od komisji wojewódzkiej³³, komisarza obwodu³⁴, burmistrza³⁵, wójta³⁶, czy też sądu (np. Sądu Policji Prostej Powiatu Brzeskiego³⁷,

167 – 2 administracyjne, 2 sądowe; nr 168 – 1 administracyjne; nr 169 – 0; nr 170 – 1 sądowe; nr 171 – 0; nr 172 – 2 administracyjne; nr 173 – 2 administracyjne; nr 174 – 0; nr 175 – 1; nr 176 – 0; nr 177 – 1 administracyjne; nr 178 – 0; nr 179 – 1 administracyjne; nr 180 – 4 administracyjne; 2 sądowe; nr 181 – 0; nr 182 – 2 administracyjne; nr 183 – 1 sądowe; nr 184 – 3 administracyjne; nr 185 – 1 administracyjne, 1 sądowe; nr 186 – 2 administracyjne; nr 187 – 0; nr 188 – 3 sądowe; nr 189 – 1 administracyjne; 1 sądowe; nr 190 – 1 sądowe; nr 191 – 2 administracyjne; nr 192 – 0; nr 193 – 1 administracyjne, 1 sądowe; nr 194 – 0; nr 195 – 1 administracyjne; nr 196 – 0.

³¹ Np. w DUWM z 1818 r. było 17 obwieszczeń o odebraniu lub znalezieniu rzeczy (z czego 10 dotyczyło odebrania, 7 znalezienia).

³² Wykres zawiera łączną liczbę obwieszczeń administracyjnych i sądowych. Uwzględnione zostały także obwieszczenia ponawiane.

³³ Np. obwieszczenie Komisji Województwa Mazowieckiego Wydziału Policji – DUWM, 1817, nr 44, s. 547; tamże, 1819, nr 151, s. 1965; tamże, 1820, nr 225, s. 7702.

³⁴ Np. obwieszczenie komisarza obwodu Warszawskiego – DUWM, 1817, nr 13, s. 156. Podobnie *Tamże*, nr 64, s. 835; tamże, nr 66, s. 853-854.

³⁵ Np. obwieszczenie: burmistrza miasta Błonia – DUWM, 1819, nr 150, s. 1947; *Tamże*, 1820, nr 251, s. 8111; burmistrza miasta Kamieńczyka – tamże, 1821, nr 301, s. 9067-9068.

³⁶ Np. obwieszczenie: wójta gminy Czerniakowskiej w obwodzie Warszawskim – DUWM, 1820, nr 248, s. 8067; wójta gminy Górcze w obwodzie Warszawskim – tamże, 1821, nr 272, s. 8485; wójta gminy Pułkowa w obwodzie Warszawskim – tamże, nr 293, s. 8917-8918.

³⁷ Np. DUWM, 1817, nr 36, s. 460. Podobnie obwieszczenie Sądu Policji Prostej Powiatu i Miasta Warszawy Wydziału IV (tamże, 1820, nr 244, s. 8005-8006) i Sądu Policji Prostej Powiatu Rawskiego (*Tamże*, 1821, nr 277, s. 8623).

Sądu Policji Poprawczej Obwodu Piotrkowskiego³⁸).

Początkowo więcej ogłoszeń o znalezieniu lub odebraniu rzeczy podawały władze administracyjne, zaś od 1821 r. przeważały obwieszczenia sądowe, co obrazuje poniższa tabela³⁹.

rok	Obwieszczenia o znalezieniu lub odebraniu rzeczy		
	administracyjne	sądowe	razem
1816	4	0	4
1817	33	5	38
1818	14	3	17
1819	45	22	67
1820	17	17	34
1821	32	67	99
1822	20	78	98
1823	14	66	80
1824	13	120	133
1825	18	89	107
1826	14	84	98
1827	19	118	137
1828	18	98	116
1829	11	75	86
1830	29	89	118

Badane obwieszczenia zawierały następujące elementy:

1. Informację o rzeczy znalezionej lub odebranej od osoby podejrzanej, np.:

Dnia 13. Miesiąca Października r. b. we Wsi Górcach, o puł milę od Warszawy, odebrane zostały Parę koni (...) człowiekowi podeyrganemu przez Włościanina Wsi Górców, które W. Wóyt Gminy Górców u siebie zatrzymawszy, doniósł o tym Kommissarzowi Delegowanemu, do Obwodu Warszawskiego, zawiadomiwszy otém przez Okolnik w Obwodzie, teraz o takowych koniach pośpiesza zawiadomić Publiczność przez Dziennik Wojewódzki - w Warszawie dnia 12 Listopada 1816⁴⁰, czy w obwodzie Stanisławowskim, w gminie Ręczaie, znalezionej została klacz⁴¹.

³⁸ Np. DUWM, 1819, nr 165, s. 4050. Podobnie obwieszczenie Sądu Policji Poprawczej Obwodu Łęczyckiego (tamże, 1820, nr 201, s. 7280); obwieszczenie Sądu Policji Poprawczej Obwodu Warszawskiego (tamże, 1821, nr 254, s. 8164; tamże, nr 264, s. 8320).

³⁹ Dane uwzględniają obwieszczenia ponawiane.

⁴⁰ Obwieszczenie komisarza delegowanego do obwodu Warszawskiego o odebraniu pary koni - DUWM, 1816, nr 5, s. 59.

⁴¹ Obwieszczenie Komisji Województwa Mazowieckiego Wydział Policji nr 41867 - tamże, 1821, nr 288, s. 8796.

Znajdowano lub odbierano różne rzeczy, np.: przedmioty ze złota i srebra⁴², elementy odzieży⁴³, artykuły gospodarstwa domowego⁴⁴, pieniądze⁴⁵, dokumenty⁴⁶, pieczęcie⁴⁷, bron⁴⁸, powozy konne⁴⁹. Bardzo często znajdowane lub odbierane były zwierzęta⁵⁰.

2. Wyszczególnienie rzeczy znalezionych lub odebranych oraz ich charakterystykę, przykładowo:

Koń gniady bez odmiany, lat 10 liczący, na grzbiecie tylko małą białą plamkę od odsednienia⁵¹ pochodzącą i ogon krótki oberznity maiący, na nogę prawą przednią nieco kulawy [...] Klacz srokata lat 12 maiąca, ogon biały, na prawe oko ślepa zupełnie, na kłębie odsedniona⁵², łyżka srebrna stołowa, literami A. Ł. oznaczona, od karczmarza z wsi Bramek Dolnych odebraną została⁵³, parasol z kitayki karmazynowéy w pokrowcu z płótna kolorowego, nowy⁵⁴.

3. Wezwanie właściciela, aby zgłosił się po swoją rzecz wraz z dowodami własności w określonym miejscu i w określonym terminie⁵⁵. Jeżeli uprawniony nie zjawił się

⁴² Np. łańcuszek złoty – tamże, 1817, nr 30, s. 372; zegarki srebrne, łyżki stołowe srebrne – tamże, 1819, nr 157, s. 3003; tabakierka złota – tamże, 1821, nr 272, s. 8484. Podobnie tamże, 1825, nr 464, s. 44; tamże, nr 466, s. 76.

⁴³ Np. surdut, szuba damska; tamże, 1819, nr 147, s. 1916-1917; bekieszka, kożuszek, szorce, spódnica, fartuch, – tamże, 1819, nr 191, s. 7096-7097; tołubek – tamże, nr 193, s. 7119; sukienki, pończochy, czepek dziecienny – tamże, 1821, nr 270, s. 8436; płaszcz, rękawica, czepek kobiece – tamże, nr 271, s. 8469-8470; zupan, pas, koszule, spodnie, buty – tamże, 1825, nr 470, s. 186-187; kamizelka, furażerka – tamże, 1830, nr 728, s. 122-123.

⁴⁴ Np. prześcieradło lniane – tamże, 1819, nr 191, s. 7096-7097; pościel – tamże, 1820, nr 248, s. 8067; karamfinka szklana, nóż z piłką, poduszka – tamże, 1821, nr 271, s. 8469-8470; krzesła – tamże, 1825, nr 464, s. 44.

⁴⁵ Np. „W czasie jarmarku Świętego Macieja w dniu 24 Lutego r. b. w mieście Łowiczu odbytego, znalezione zostały pieniądze w kwocie złotych Polskich 135 i te jako bez Właściciela w depozycie u tamtejszego Burmistrza są złożonemi [...] w Warszawie dnia 11 Czerwca 1817”; Komisja Województwa Mazowieckiego Wydział Policji, nr 6630; tamże, 1817, nr 36, s. 450. Podobnie tamże, 1819, nr 183, s. 6037; tamże, 1820, nr 251, s. 8111; tamże, 1822, nr 321, s. 9443; tamże, 1830, nr 732, s. 231.

⁴⁶ Np. „Rewers na złotych 3000 X Antoniego Malinowskiego Biskupa z pożyczonych od Jana Kantego Kijeńskiego Pułkownika [...], Attest w języku rossyiskim wydany, Metryka zmarłego Józefa Kijeńskiego” – tamże, 1822, nr 313, s. 9289; dokumenty prawne w większej części w języku niemieckim napisane – tamże, 1825, nr 470, s. 187.

⁴⁷ Np. pieczęcie wójtów gmin – tamże, 1821, nr 271, s. 8469-8470.

⁴⁸ Np. karabinek – tamże; dubeltówka – tamże, 1825, nr 464, s. 44.

⁴⁹ Np. wózek z wasągciem – DUWM, 1819, nr 191, s. 7096-7097; bryczka – tamże, 1821, nr 267, s. 8360.

⁵⁰ Np. konie – tamże, 1817, nr 36, s. 460; tamże, 1819, nr 147, s. 1916; tamże, nr 148, s. 1923; tamże, 1820, nr 203, s. 7318; tamże, 1825, nr 466, s. 82; tamże, 1830, nr 723, s. 3; woły – tamże, 1816, nr 5, s. 59; tamże, 1819, nr 147, s. 1919; tamże, nr 153, s. 1987; tamże, 1830, nr 730, s. 162; krowy – tamże, 1819, nr 159, s. 3023; tamże, nr 173, s. 5087; tamże, nr 183, s. 6039.

⁵¹ Odsednienie, czyli „uszkodzenie grzbietu konia; otarcie skóry, twardy obrzęk lub podskórny wylew spowodowane uciskiem nieprawidłowo założonego lub uszkodzonego siodła albo uprzęży; może prowadzić do – norzycy”; *Encyklopedia Popularna PWN*, red. B. Kaczorowski, Warszawa 2007, s. 715.

⁵² DUWM, 1817, nr 36, s. 451-452.

⁵³ Tamże, 1819, nr 150, s. 1947.

⁵⁴ Tamże, 1821, nr 270, s. 8436.

⁵⁵ W przypadku rzeczy odebranych przykładowo termin 30 dni (tamże, nr 254, s. 8162; tamże, nr 271, s. 8470-8471; tamże, nr 272, s. 8485; tamże, nr 281, s. 8689); czy okres 5 tygodni dla właściciela rzeczy znalezionych (tamże, 1816, nr 7, s. 80). Zdarzało się, że terminy podane w obwieszczeniu były nieprecyzyjne, np. w obwieszczeniu o znalezieniu rzeczy użyto sformułowania „w iak najprędzszym czasie” (tamże, 1821, nr

w ciągu kilku dni od znalezienia rzeczy, należało go jeszcze wezwać przez pisma publiczne i wyznaczyć dodatkowy termin, aby mógł ją odzyskać, np.:

Kommissya Woiewództwa Mazowieckiego. Podaie do Publicznej wiadomości, iż [...] koń maści zkarogniadéy lat 7. maiący, odebrany został, wzywa właściciela onego, aby po odebranie takowego konia naydaléy za dni 30. do Kommissarza Obwodu Stanisławowskiego wraz z dowodami własności zgłosił się⁵⁶.

4. Zastrzeżenie, iż w przypadku nie zgłoszenia się właściciela, rzeczy miały zostać sprzedane w trybie licytacji publicznej, przykładowo:

Kommissya Woiewództwa Mazowieckiego. Wzywa Właściciela trzech koni w polu luzem pod Łęczycą przed kilkunastu dniami przez Żandarma ujętych [...] iżby po odbiór onych do Kommissarza Obwodu Łęczyckiego z dostatecznymi dowodami własności się stawił, [...] Ostrzega przy tém iż w razie nie zgłoszenia się Właściciela w powyższym przeciągu czasu Konie [...] przez Publiczną Licytacją sprzedanemi zostaną. W Warszawie dnia 12 grudnia 1816⁵⁷.

Dochód uzyskany ze sprzedaży miał być przeznaczony na wskazany cel (m.in. na rzecz Skarbu Królestwa⁵⁸, czy na dobro szpitali⁵⁹), np.:

[...] po upłynionem bowiem tem czasie konie pomienione przez publiczną licytacją sprzedane, a dochód stąd wynikły na fundusz Szpitali obrócony zostanie⁶⁰; Sąd Policji Poprawczéy Obwodu Warszawskiego Wydziału I [...] wzywa przeto niewiadomego właściciela, ażeby się w przeciągu miesiąca jednego od dnia 1 Lipca r. b. licząc do Sądu naszego, celem udowodnienia swéy własności i odebrania iéy zgłosił się, gdyż inaczéy po upłynionym terminie, na rzecz Skarbu zpieniężone zostaną. W Warszawie dnia 28 Czerwca 1821r.⁶¹

Jeżeli uprawniony nie zgłosił się po rzecz w wyznaczonym terminie (nie interesował się nią, nie władał przez pewien czas), w konsekwencji tracił własność.

Właściciela wzywano także po odbiór pieniędzy uzyskanych ze sprzedaży rzeczy w drodze licytacji. W razie jego nieodnalezienia, zebraną kwotę przysądzano na rzecz Skarbu Królestwa. Na łamach DUWM z 1821 r. czytamy:

Wskutek odezwy Sądu Policji Poprawczéy Obwodu Siedleckiego [...] wzywa uszkodzonego przez kradzież klaczy gniadéy z pewnemi odmianami, staréy, która w roku

263, s. 8312).

⁵⁶ Tamże, 1819, nr 151, s. 1965. Właściciela wzywano do stawienia się po odbiór swojej własności m.in. do sądu (np. tamże, nr 147, s. 1917), do wójta gminy (np. tamże, nr 147, s. 1919), czy do burmistrza miasta (np. tamże, 1821, nr 273, s. 8524).

⁵⁷ Tamże, 1816, nr 7, s. 80. Podobnie tamże, 1817, nr 13, s. 152; tamże, 1819, nr 157, s. 3002; tamże, 1820, nr 201, s. 7280; tamże, 1825, nr 476, s. 301; tamże, 1830, nr 726, s. 57.

⁵⁸ Np. tamże, 1819, nr 166, s. 4064; tamże, nr 167, s. 4084-4085; tamże, 1820, nr 201, s. 7280; tamże, 1821, nr 258, s. 8226-8227; tamże, 1825, nr 466, s. 82; tamże, 1830, nr 727, s. 97.

⁵⁹ Np. tamże, 1817, nr 24, s. 278; tamże, 1819, nr 147, s. 1916; tamże, nr 152, s. 1968.

⁶⁰ Tamże, 1819, nr 152, s. 1968.

⁶¹ Tamże, 1821, nr 281, s. 8689.

1820 przed Bożem Narodzeniem w Obwodzie Łukowskim przytrzymaoną i przez publiczną licytacją w Sądzie pomienionym za Zł. 46. sprzedaną została, aby w przeciągu czasu prawem przepisanego, po odebraniu takowej kwoty z potrzebnymi dowodami przed Sąd wyżej wspomniany zgłosił się; po upłynieniu bowiem tego czasu, pieniądze na rzecz Skarbu przysądzone zostaną⁶².

Powiadomienia o rzeczach można odnaleźć także w listach gończych z tego okresu. Oprócz opisu osób poszukiwanych, występowała w nich także informacja o przedmiotach odebranych. Przykładowy list gończy z 1820 roku:

Sąd Policji Prostéy Powiatu Gostyńskiego. Starozakonny Jakub Hersz, czyli Chaim Hersz nazywający się o kradzież obwiniony, zaraz przy ujęciu go we Wsi Szczawinie Kościelnym z trzema końmi i bryką w miesiącu Lipcu r. z. 1819 zbiegł. Wzywa wszelkie władze Cywilne i Wojskowe, aby najsćślejszego dołożyły starania do ujęcia tego zbrodniarza, którego rysopis następnny: wzrostu średniego, włosów na głowie czarnych a na brodzie rudych, ma lat około 40 [...] Konie odebrane od których Jakub Hersz zbiegł, są następnego opisu: klacz myszata, lat ośm mająca, mierzyna ze strzałką na łbie. Koń stary cienki lat 11 mający z drobnych mierzyn. Koń skarogniady, stary, chudy, bez odmiany. [...] Ktoby się powyższych koni i efektów właścicielem bądź mienił, ma się zgłosić z potrzebnymi dowodami do Sądu Policji Poprawczej Obwodu Łęczyckiego a odzyskać swoją własność może. W Gąbinie dnia 25 Stycznia 1820 r.⁶³

Wezwanie do odbioru rzeczy mogło pojawić się także w zawiadomieniu o znalezieniu zwłok. W DUWM z 1821 roku znajdujemy przykład:

Sąd Policji Prostéy Powiatu Czerskiego. Uwiadamiając Szanowną Publiczność, iż w dniu 21 Maia r. b. w boru Budzieszyńskim znalezionem zostało ciało człowieka zabitego z imienia i nazwiska niewiadomego, którego fizognomii dla zupełny korrupcyi ciała opisać nie można było [...] Przy nim znaleziono rzeczy następujące: książka do nabożeństwa [...] książka francuzka pod tytułem: – Zbiór dzieł J. J. Russa, Tom 32 [...] koszula konopna stara [...] torba skórzana [...]. Ma honor wezwać: aby o winowaycy dopelnionego zabójstwa Sąd swój zawiadomić raczyła z oświadczeniem, że gdyby się właściciel powyżej wymienionych rzeczy w ciągu 4 tygodniowego czasu od publikacyi z dowodami nie zgłosił, takowe na rzecz Skarbu publicznego spieniężone zostaną. Góra dnia 3 Czerwca 1821 r.⁶⁴

Uwagi końcowe

Przepisy o postępowaniu z rzeczami znalezionymi lub odebranymi sprowadzały się do tego, że właściciel przez to, że rzecz zgubił, czy mu ją ukradziono nie tracił swojego prawa. W razie nie ustalenia właściciela rzeczy znalezionej lub odebranej, prawo wprowadzało wymóg jego zawiadomienia przez pisma publiczne. Władza administracyjna zobowiązana była do zamieszczenia obwieszczeń związanych z odnalez-

⁶² Tamże, nr 265, s. 8337. Podobnie obwieszczenie: Komisji Województwa Mazowieckiego (tamże, 1822, nr 356, s. 10205); Sądu Policji Poprawczej Obwodu Warszawskiego Wydziału I (*Gazeta Warszawska*, 1826, nr 132, s. 1966) i Sądu Policji Poprawczej Obwodu Warszawskiego Wydziału II (tamże).

⁶³ DUWM, 1820, nr 212, s. 7466. Podobnie tamże, 1821, nr 271, s. 8470-8471.

⁶⁴ Tamże, 1821, nr 284, s. 8740-8741. Podobnie tamże, 1830, nr 728, s. 122-123.

zieniem uprawnionego i sytuacją, gdy ustalić się go nie dało. Obwieszczenie miało na celu upublicznienie informacji o postępowaniu z rzeczami znalezionymi lub odebranymi. Pojawiały się jednak trudności z ich dotarciem do społeczeństwa – zawiadomienia w formie obwieszczeń były adresowane także do analfabetów⁶⁵. Starano się więc sięgnąć do różnych dodatkowych, pomocniczych rozwiązań, np. ogłoszeń ustnych w dni świąteczne, czy targowe⁶⁶.

W razie nieodnalezienia osoby uprawnionej, obwieszczenie stanowiło element w procesie nabycia własności rzeczy znalezionej lub odebranej przez rząd, czy znalazcę. Mechanizm przewidziany w takim przypadku pozwalał skutecznie rozwiązać problem pozostawania rzeczy bez właściciela. Występuje on w podobnym kształcie w dzisiejszym prawie cywilnym, jako instytucja przemilczenia⁶⁷.

⁶⁵ Zob. *Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych*, red. A. Chwalba, Warszawa 2005, s. 231.

⁶⁶ Por. A. Okolski, *Uwagi nad prawem o przymusowym wywłaszczeniu...*, s. 296-297.

⁶⁷ Uregulowana ustawą z 23 kwietnia 1964 r. *Kodeks cywilny* (Dz. U. 2014, poz. 121, ze zm.) oraz przepisami ustawy z 20 lutego 2015 r. *o rzeczach znalezionych* (Dz. U. 2015, poz. 397), która uchyliła przepisy kodeksu cywilnego o rzeczach znalezionych, z wyjątkiem art. 187 i 189.

Аннотация

Паулина Каминьска

Административное объявление о вещах найденных или полученных на основе практики опыта в Царстве Польском в 1816-1830 годы

Объявление играло роль сношения властей с обществом. Прежде в форме устной а в 19 веке писемной. Статья анализирует объявления касающиеся вещей к которым владелец не потерял права собственности хотя потерял самую вещь. Юридическая и административная практика доказывает, что в Королевстве Польском власть была обязана к публикации таких объявлений. Публикация происходила в журналах присутственных мест или частных. Нередко добавочно объявляли коммуникат устно в местах публичных. Если собственника не нашли то начиналась процедура продажи вещей на торгах.